

מדברי ראש ישיבת עטרת ירושלים
הרב שלמה אבינר שליט"א

נערך ע"י הרב מרדכי ציון – דף קסד

וידאו בלוג של הרב שליט"א: www.maale.org.il

מי שמעוניין לקבל פרפראות לשבת שהן שו"ת סמ"ס נא לשלוח מייל חזרה.

נפגשים עם מו"ר הרב שלמה אבינר שליט"א סביב פרשת השבוע:

פרשת ויקהל

http://www.meirtv.co.il/site/content_idx.asp?recommender=3700&idx=12920&cat_id=4005

נתינת צדקה לפושטי יד

שאלה: האם לתת צדקה לכל פושט יד?

תשובה: לפי ההערכות 90% מפושטי היד הם נוכלים ורמאים. וכן לגבי מקבצי הנדבות ברחבת הכותל המערבי בירושלים.

ההלכה היא שלא נותנים צדקה לעני עד שבודקים אם הוא עני, כך כתוב בשלחן ערוך ערוך יו"ד רנא, י). אלא אם כן, הוא אומר שהוא רעב – אז לא בודקים כי הוא יכול למות כל שנייה מרעב, ועד שתבדוק ייקח כמה שעות. למרות שבדרך כלל יש להאמין ליהודי, במתן צדקה לא מאמינים לפושט היד עד שבודקים אותו.

פעם רציתי להראות למפקד המשטרה של הכותל שאני מבין אז אמרתי לו: עני ברחבת הכותל אוסף בכל יום 3,000 שקל. המפקד צחק עליי, אמר לי 7000 ש"ח. הוא אמר גם שהם נוהגים ברכבים של 300,000 שקל.

לכן יש לתת צדקה לארגוני סיוע מוכרים שמחלקים את הכסף לנזקקים, או להעניק את הכסף לשיבות. גם אפשר לתרום לקרובי משפחה או מכרים שידועים לתורם כנזקקים.

ראיון עם הרב: צדקה- מצווה או תעשייה?

כולנו רוצים ועושים צדקה, אולם מסתבר שבימינו הדבר איננו פשוט כלל וכלל. רמאויות, התחזויות ועמותות וגופי צדקה שמעניקות משכורות עתק מכספי צדקה למנהלים, הם רק חלק מהתופעות עליהן מדבר הרב שלמה אבינר בראיון שלפניכם.

כבוד הרב, מדברים רבות בשנים האחרונות על צדק חברתי. האם הצדק החברתי הוא ביטוי מודרני או מדויק יותר של מצוות צדקה?

אין קשר בין הדברים. צדק חברתי הוא עניין שמוטל על הציבור, ואילו צדקה היא עניין חברתי שמוטל על הפרט. זה נכון שהשאיפה היא שהחוקים, הסדר החברתי והחקיקה יצמצמו עוולות ויתנו את התמיכה הראויה למי שזקוק לכך, אולם הדבר איננו פוטר אותנו מלעזור במצבים קשים. יש לכך סימוכין בדברי התורה בנוגע לחלוקת הנחלות בארץ ישראל, שם החלוקה הייתה ע"פ מפתח שבו מי שנזקק ביותר שטח קבל נחלה גדולה יותר, ומי שנזקק לפחות קבל נחלה קטנה. לכאורה, אם כך הם פני הדברים, מדוע התורה מצווה על הצדקה? הרי כולם קבלו מלכתחילה תנאי פתיחה מעולים? אלא שהתורה היא תורת חיים, והיא מכירה בכך שהחיים הם דינמיים, ולעיתים אדם נעשה חולה או נופל מנכסיו. התורה מכירה בכך שנוצרות כל הזמן בעיות. הבעיות הללו אינן קשורות לתביעה אחר צדק וביושר, ולכן גם אותן יש חובה לפתור ולתקן באמצעות הצדקה. מכאן ששני הנושאים, הצדק החברתי והצדקה, אינם באים זה על חשבון זה. אנחנו נותנים צדקה והדבר איננו פותר אותנו כלל ועיקר מלבנות חברה שיש בה צדק. ראוי לציין את הזכויות הרבות שיש לציונות הדתית בתחום זה, בעיקר בזכות השלוחים בכנסת ישראל, שבמשך השנים עשו רבות וחוקקו חוקים חשובים לטובת המסכנים והחלשים. אני אפילו אעז ואומר שהציונות הדתית ושלוחיה בכנסת חוקקו לאורך השנים יותר חוקים חברתיים מכל מפלגות השמאל גם יחד. אמנם השמאל נתפס בעיקר מצד החברתיות והגישה הסוציאלית שלו, אבל האמת היא שבמדינת ישראל יש שמאל פוליטי אבל לא שמאל- חברתי.

האם עדיף לתת למוסדות צדקה, או לפושטי יד פרטיים?

ברמה העקרונית זה לא משנה, שהרי כאן וגם כאן מדובר בצדקה. יחד עם זאת- וכאן הסייג הגדול, חייבים לבדוק היטב לפני שנותנים משום שישנם רמאים. הרמאות בצדקה איננה חדשה. כבר בזמן הגמרא קבעו שיש לבדוק מיהו עני הגון ומי לא. אמנם ישנה חזקת כשרות על כל יהודי, כל זמן שלא הוכח אחרת, אולם כמו בכל כלל, גם כאן יש יוצאים מן הכלל. בתקופתנו מוסכם ע"י רבים מהרבנים שרוב פושטי היד שעוברים בין הבתים, שיושבים ברחובות או מסתובבים במקומות הקדושים, הם רמאים. אני מדבר על רוב מוחלט, משהו כמו 90 אחוז והדברים בדוקים. פשיטת יד הפכה בתקופתנו לשיטה לאיסוף הרבה כסף בזמן קצר. פעם נפגשתי בנושא זה עם מפקד תחנת המשטרה בכותל המערבי. חשבתי שאצליח להפתיע אותו אם אומר לו שאני יודע שכל אחד מפושטי היד שבכותל מצליח לאסוף ביום בממוצע כ-3000 ₪. כשהוא שמע את זה, הוא צחק עלי. הוא אמר לי: "כבוד הרב למה רק 3000? למה לא 7000 ש"ח?". שאלתי אותו מהיכן הוא יודע, אז הוא סיפר לי שמאחר שהוא עוצר אותם וגם מביא אותם לבתי משפט, הוא שומע כיצד הם מודים בסכומים הללו. הוא סיפר גם שרובם מגיעים לבית המשפט ברכבי יוקרה שעולים 300 אלף שקל ויותר. זאת רק דוגמא מאין סוף סיפורים על רמאיות בתחום הזה.

מה שהרב בעצם אומר זה שאם באים אלי הביתה, דופקים בדלת ואפילו מציגים ניירות לא לתת?

אני לא אומר אם לתת או לא, אבל אני רק אומר שצריך לבדוק היטב. אני עצמי שמעתי על מקרה שמישהו הציג ניירות אמיתיים לגמרי, על חולה אמיתי, שעבורו הוא אסף כסף, אבל הכסף הלך לכיסו הפרטי. העניין נתגלה במקרה, כשיום אחד הוא דפק על דלתו של אותו אדם ממש שעבורו הוא כביכול אסף את הכסף. אז אני חס ושלום לא אומר שכולם רמאים, אבל יש דרכים לבדוק. לדוגמא: כשמגיע אלי אדם ומבקש, אני שואל אותו כמה כסף חסר לו. אם הוא נוקב בסכום, אני מציע להפנות אותו לגוף צדקה מוסדר שיעניק לו את כל הסכום בתנאי שיציג מסמכים אמיתיים ואמיתיים. אם הוא מסרב סימן שהוא רמאי.

האם קיימת הסתייגות דומה גם בנוגע לגופי צדקה מוסדרים?

גם פה בהחלט ראוי לבדוק מכמה טעמים. ראשית לא כולם אמיתיים. פנה אלי פעם ארגון צדקה חרדי מוכר, שעוסק בנושאי רפואה ועזרה ראשונה, ובקש שאביע את תמיכתי בו. ראיתי שהיו רבנים מוכרים שחתמו להם, אז הוספתי גם אני את חתימתי. יום אחד התגלה לי שאותו ארגון ממש, משלם 5000 דולר במזומן לכל בחור שמתחייב שלא יתגייס לצבא. הייתי צריך להלחם בהם באמצעים משפטיים עד שהם הורידו את שמי מרשימת התומכים. לכן חייבים לבדוק היטב היטב כי מדובר בתעשייה של רמאות. רבים מהגופים הללו מנהלים פנקסנות כפולה, כי לא כולם מבקשים קבלה, כשהכסף שנכנס בלי קבלה הולך לכיסם הפרטי של המנהלים.

עניין נוסף שחייבים לבדוק הוא כמה מתוך הכסף שנאסף הולך באמת לצדקה, וכמה ממנו הולך לאופרציה ולמשכורות. דווקא בגופי צדקה מוסדרים אפשר לעיתים למצוא תופעות של מנהלי עמותות צדקה שמקבלים משכורות מנופחות של מאות אלפי שקלים. אם מדובר היה בגופים מסחריים, ניחא. אבל כשמדובר בצדקה זה לא ראוי. לעיתים מי שאוסף את הצדקה עבור מוסד או גוף, מסכם מראש איתם שהוא מקבל מחצית מהכסף שנאסף. יש אפילו מקרים שבהם מוסכם שגבאי הצדקה לוקח לעצמו 80% ומעביר למוסד רק את מה שנותר. הגדר הראוי הוא מצב שבו לא יותר מ-22% מסך התרומות מוקדש לאופרציה ומשכורות. את המספר הזה לא אני המצאתי. זוהי הוראת החשב הכללי שתקרת הוצאת הנהלה וכלליות היא 22% מסך המחזור למלכרי"ם ועמותות.

לפי מה שהרב אומר, בעצם אין היום אפשרות לתת צדקה?

זה לא מה שאמרתי. אני אומר שראוי וחובה לתת אבל רק במקום לגופים אמיתיים שנבדקו או שאתה עצמך יודע בוודאות להיכן הכסף הולך. כך גם אני נוהג עם עצמי. היכן שאני לא יודע, אני פשוט לא נותן.

יש אלוקים: הוכחות למציאותו של הבורא

שאלה: אחרי חיפושים רבים, הגעתי למסקנה שההוכחה הקרובה ביותר לליבי ולשכלי היא ההוכחה ההיסטורית ההתגלותית, המובאת בספר 'הכוזרי', כלומר, סיפור בדבר הופעה אלוהית בפני המון עם, שהרי לא ייתכן שעם שלם ישקר, בלי שמישהו יגלה שקר זה. חשבתי הוכחה זו למוחלטת. והנה בתחום אחר, שאלני חבר שאלה באמונה, ולא הייתי מסוגל להשיב. התחלתי להרהר: שמא גם את ההוכחה הזאת בדבר מציאות ד' אפשר לסתור? אמנם עד כה לא שמעתי סתירה, אך מי ערב לי שביום מן הימים לא ישאלוני שאלה שעליה לא אהיה מסוגל להשיב. הרי זה טבעו של כל רכוש שכלי. החילותי להבין שעלי לעקוף את דרך ההוכחה השכלית. חשבתי לקיים: "טעמו וראו כי טוב ד'", כלומר להרגיש את ד' ברגש האמונה. אך דרך זו אינה מתאימה לכל אחד, לא כל אחד מרגיש. זאת ועוד, שמא זו הרגשת שווא. ואכן, גדולי ישראל ראשונים ואחרונים תמכו בהוכחה ההיסטורית של רבי יהודה הלוי, אך שמא יש לה סתירה?

תשובה: ודאי שאי-אפשר לבנות אמונה על רגש. הרגש מתחלף מאדם לחברו, וגם באותו אדם הוא משתנה וחמקמק. יתר-על-כן, יש בו דרכי הטעיה רבים. גם על השכל אי-אפשר לבנות, כפי שמסביר רבנו יהודה הלוי עצמו בראשית ספרו, שחותם הספק טבוע על כל הכרה שכלית. "אם עליה תשאל את הפילוסופים, לא תמצאם מסכימים על מעשה אחד ולא לדעה אחת, כי דת כזאת בנויה על טענות אשר רק חלק מהן יכולים הפילוסופים להוכיח במופת" (כוזרי א יג). כך שבדאי רבנו יהודה הלוי אינו מתכוון למסור לנו הוכחה שכלית.

אלא שהוא מוסר לנו ראיה, הוכחה, וליתר דיוק – ראיה, בחוש, כפי שהוא מבחין בין מושגים אלה, כלומר ראיה "בעדות הנבואה ובראיית הלב" (שם ג ג). לראיה זו זוכה אדם לאחר מותו, "כי לא יראני האדם וחי", אך אחר-כך יראני, וכן על-ידי נבואה או רוח הקודש קבוע, או שזכה פעם בחייו לברק ממרומים, או ל"ראיית הלב", שהיא חוש האמונה. רבנו יהודה הלוי מסביר שכשם שיש תפיסה חושית על-ידי החושים הנודעים, שהיא מוחלטת לעומת הכרה שכלית, כך יש לאדם חוש אמוני, שהוא אינו פחות ברור מכל החושים הרגילים. יש לשים לב, חוש אינו רגש, אלא הכרה ישירה ובלתי-אמצעית. כל ספר 'הכוזרי' מיועד לפתח אותו חוש האמונה.

אותו חוש נותן הכרה אינטואיטיבית, שהיא מין הכרה ספונטנית ומיידית, כמו ראייה ביחס לחפצים חיצוניים, בניגוד להכרה שכלית דיסקורסיבית הנובעת מהשתלשלות רעיונות, כמו דדוקציה או אינדוקציה. כך מגיעים לאמונה הוודאית לאין-ערוך יותר מאשר על-ידי הוכחה שכלית.

